

Anna Nitkiewicz-Jankowska

Park narodowy a rozwój turystyki w regionie

Ekonomiczne Problemy Usług nr 52, 351-361

2010

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ANNA NITKIEWICZ-JANKOWSKA

Uniwersytet Śląski

PARK NARODOWY A ROZWÓJ TURYSTYKI W REGIONIE

Wprowadzenie

Obszary chronione ze względu na posiadane wartości przyrodnicze należą do obszarów przyrodniczo cennych, stanowiących specyficzny element potencjału środowiska przyrodniczego, który może być wykorzystany w kierunku turystycznym i rekreacyjnym.

Poznanie potencjału turystycznego¹, jego struktury, charakterystyki poszczególnych składników, a w przypadku obszarów chronionych także prawnych uwarunkowań, jest istotnym elementem pozwalającym na określenie atrakcyjności turystycznej² danego obszaru. Na atrakcyjność turystyczną składają się m.in. przyrodnicze i antropogeniczne walory turystyczne, które stanowią podstawę rozwoju zjawisk turystycznych w regionie³. Można zatem wysunąć tezę, że obszary chronione

---

¹ Potencjał turystyczny – zespół naturalnych i antropogenicznych elementów środowiska, obejmuje zasoby strukturalne (w tym walory turystyczne, zagospodarowanie turystyczne, dostępność komunikacyjną, walory recepcji, infrastrukturę i in.) oraz zasoby funkcjonalne, będące różnego rodzaju uwarunkowaniami (politycznymi, ekonomicznymi, technologicznymi, kulturowymi, społecznymi i demograficznymi, a także ekologicznymi), za: J. Kaczmarek, A. Stasiak, B. Włodarczyk, *Produkt turystyczny. Pomysł, organizacja, zarządzanie*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2005, s. 51–57.

² Atrakcyjność turystyczna – zespół cech i walorów turystycznych określonej przestrzeni przyciągających turystów, za: M. Nowakowski, *Słownik terminów związanych z turystyką i hotelarstwem*, Górnos Śląska Wyższa Szkoła Handlowa, Katowice 2001, s. 9.

³ Zob. Z. Kruczek, A. Kurek, M. Nowacki, *Krajoznawstwo. Zarys teorii i metodyki*, Prokonia, Kraków 2006, s. 125; M. Baranowska-Jonata, *Wartości graniczne klas walorów turystycznych dla różnych form ruchu turystycznego*, Instytut Turystyki, Oddział w Krakowie, Kraków 1974, s. 3–4; E. Mazur: *Geografia turystyczna*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2003, s. 37.

także należą do grupy walorów turystycznych, które warunkują kierunek rozwoju turystyki w miejscu ich występowania.

Zmiany świadomości ekologicznej społeczeństw, wymuszone kierunkiem i tempem rozwoju gospodarki, wpłynęły na zmianę modelu turystyki masowej na model turystyki zrównoważonej, wykorzystującej niejednokrotnie obszary chronione jako enklawy wypoczynku i rekreacji. Transformacja ta została również wywołana pojawieniem się negatywnych skutków rozwoju turystyki, także na obszarach przyrodniczo cennych⁴.

Obszary chronione charakteryzują się przede wszystkim wysoką różnorodnością biologiczną, pełniąc jednocześnie istotne funkcje regulacyjne i służąc zaspokajaniu różnorodnych potrzeb człowieka (naukowych, estetycznych, kulturalnych i wypoczynkowych)⁵. Ze względu na rangę reprezentowanych walorów przyrodniczych obszary chronione mogą stanowić lub stanowią czynnik ograniczający konwencjonalne formy gospodarowania, co jednak nie determinuje możliwości rozwoju turystyki na tych terenach.

Celem niniejszego artykułu jest przybliżenie zagadnień związanych z prawnymi aspektami rozwoju turystyki w parkach narodowych w Polsce, a także wskazanie na stan i możliwości ich turystycznego wykorzystania.

1. Cele i formy ochrony przyrody w Polsce

Zasady, cele i formy ochrony przyrody⁶ w Polsce zostały zawarte w ustawie z dnia 16 kwietnia 2004 roku o ochronie przyrody⁷. Celem ochrony przyrody jest „utrzymanie procesów ekologicznych i stabilności ekosystemów; zachowanie różnorodności biologicznej; zachowanie dziedzictwa geologicznego i paleontologicznego; zapewnienie ciągłości istnienia gatunków roślin, zwierząt i grzybów, wraz z ich siedliskami, przez ich utrzymywanie lub przywracanie do właściwego stanu ochrony; ochrona walorów krajobrazowych, zieleni w miastach i wsiach oraz zadrzewień;

⁴ A. Nitkiewicz-Jankowska, G. Jankowski, *Prawne aspekty rozwoju turystyki na obszarach przyrodniczo cennych w Polsce*, w: *Kształtowanie środowiska geograficznego i ochrona przyrody na obszarach uprzemysłowionych i zurbanizowanych*, nr 40, Uniwersytet Śląski, Wydział Biologii i Ochrony Środowiska, Wydział Nauk o Ziemi, Katowice–Sosnowiec 2009, s. 158.

⁵ *Zarządzanie turystyką na obszarach przyrodniczo cennych*, red. B. Poskrobko, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Białymstoku, Białystok 2005, s. 10–12.

⁶ Ochrona przyrody, w rozumieniu ustawy, polega na zrównoważonym użytkowaniu oraz odnawianiu zasobów, tworów i składników przyrody: dziko występujących roślin, zwierząt i grzybów; roślin, zwierząt i grzybów objętych ochroną gatunkową; zwierząt prowadzących wędrowny tryb życia; siedlisk przyrodniczych; siedlisk zagrożonych wyginięciem, rzadkich i chronionych gatunków roślin, zwierząt i grzybów; tworów przyrody żywej i nieożywionej oraz kopalnych szczytków roślin i zwierząt; krajobrazu; zieleni w miastach i wsiach; zadrzewień (art. 2).

⁷ *Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 roku o ochronie przyrody*, Dz.U. 2005, nr 113, poz. 954 i nr 130, poz. 1087 z późniejszymi zmianami.

utrzymywanie lub przywracanie do właściwego stanu ochrony siedlisk przyrodniczych, a także pozostałych zasobów, tworów i składników przyrody; kształtowanie właściwych postaw człowieka wobec przyrody przez edukację, informowanie i promocję w dziedzinie ochrony przyrody” (art. 2 ustawy o ochronie przyrody). Wyszczególnione cele ochrony przyrody są realizowane poprzez następujące działania:

- uwzględnianie wymagań ochrony przyrody w polityce ekologicznej państwa, w programach ochrony środowiska przyjmowanych przez organy jednostek samorządu terytorialnego, koncepcji i planach przestrzennego zagospodarowania, strategiach rozwoju i innych dokumentach strategicznych różnych szczebli administracyjnych;
- obejmowanie zasobów, tworów i składników przyrody formami ochrony przyrody;
- opracowywanie i realizację ustaleń planów ochrony dla obszarów podlegających ochronie prawnej, programów ochrony gatunków, siedlisk i szlaków migracji gatunków chronionych;
- realizację krajowej strategii ochrony i zrównoważonego użytkowania różnorodności biologicznej wraz z programem działań;
- prowadzenie działalności edukacyjnej, informacyjnej i promocyjnej w dziedzinie ochrony przyrody;
- prowadzenie badań naukowych nad problemami związanymi z ochroną przyrody⁸ (art. 3 ustawy o ochronie przyrody).

Obszary chronione, ze względu na swoją specyfikę, pełnią istotne funkcje, a mianowicie: ekologiczną, naukową, dydaktyczną, a także turystyczną (rodzaje i formy turystyki muszą być podporządkowane wymaganiom ochrony przyrody) oraz gospodarczą (w niektórych przypadkach przy przestrzeganiu zasad zrównoważonego rozwoju może się rozwijać leśnictwo, rolnictwo, gospodarka wodna, morska czy rybna)⁹.

Zgodnie ze wspomnianą ustawą, wyróżnia się 10 form ochrony, które można podzielić na trzy grupy:

1. Formy ochrony obszarowej – parki narodowe, rezerваты przyrody, parki krajobrazowe, obszary chronionego krajobrazu, obszary Natura 2000.
2. Formy ochrony obiektowej – pomniki przyrody, stanowiska dokumentacyjne, użytki ekologiczne, zespoły przyrodniczo-krajobrazowe.
3. Formy ochrony gatunkowej roślin, zwierząt i grzybów (art. 6 ustawy o ochronie przyrody).

---

⁸ A. Nitkiewicz-Jankowska, G. Jankowski, *op.cit.*, s. 159.

⁹ M. Jalinik, *Agroturystyka na obszarach przyrodniczo cennych*, Wydawnictwo Politechniki Białostockiej, Białystok 2002, s. 58–59.

Klasyfikacja obszarów chronionych została również przeprowadzona przez Światową Unię Ochrony Przyrody, która przyjęła następującą definicję obszaru chronionego, określając go jako „obszar lądu i/lub morza wyznaczony celowo do ochrony i zachowania różnorodności biologicznej, zasobów naturalnych, a także związanych z nimi dóbr kulturowych, zarządzany prawnie lub innymi skutecznymi środkami”¹⁰. W 1978 roku Komisja Parków Narodowych i Obszarów Chronionych IUCN opracowała raport, w którym zaproponowała 10 kategorii obszarów chronionych. W 1994 roku na XIX Zgromadzeniu Generalnym tejże organizacji w Buenos Aires zatwierdzono jedynie osiem kategorii obszarów chronionych, do których należą:

1. Ścisły rezerwat przyrody (Strict Nature Reserve), obszar dzikiej przyrody (Wilderness Area).
2. Park narodowy (National Park)¹¹.
3. Pomnik przyrody (Natural Monument).
4. Obszar czynnej ochrony siedlisk i gatunków (Species Management Area/Habitat)¹².
5. Obszar chronionego krajobrazu – chronione wybrzeże morskie (Protected Landscapes/Seascape)¹³.
6. Obszar czynnej ochrony zasobów przyrodniczych (Managed Resource Protected Area).
7. Obszar tradycyjnych siedlisk społeczności (Natural Biotic Area/Anthropological Reserve).
8. Strefa specjalnego użytkowania zasobów naturalnych (Multiple-Use Management Area/Managed Resource Area)¹⁴.

Dla turystycznego wykorzystania największe znaczenie będą miały formy ochrony obszarowej (szczególnie parki narodowe), jednak nie należy ignorować występowania pozostałych form ochrony, gdyż mogą one stanowić ważny element uzupełniający ofertę turystyczną w regionie.

---

¹⁰ W. Radecki, *Ustawa o ochronie przyrody. Komentarz*, Difin, Warszawa 2006, s. 64.

¹¹ Zaliczono tu większość polskich parków narodowych (z wyjątkiem Ojcowskiego i Wigierskiego). *Ibidem*, s. 65.

¹² Zaliczono tu polskie rezerваты przyrody: Jezioro Oświn, Jezioro Słońsk i Rezerwat Krajobrazowy im. Władysława Szafera w Puszczy Białowieskiej. *Ibidem*, s. 65.

¹³ Zaliczono tu wszystkie polskie parki krajobrazowe oraz Wigierski Park Narodowy. *Ibidem*, s. 65.

¹⁴ Por. *ibidem*, s. 64–65.

2. Park narodowy w świetle przepisów ustawy o ochronie przyrody

Park narodowy, zgodnie z art. 8 przytoczonej ustawy, zdefiniowany został jako „obszar wyróżniający się szczególnymi wartościami przyrodniczymi, naukowymi, społecznymi, kulturowymi i edukacyjnymi, o powierzchni nie mniejszej niż 1.000 ha, na którym ochronie podlega cała przyroda oraz walory krajobrazowe”.

Głównym celem tworzenia parków narodowych jest „zachowanie różnorodności biologicznej, zasobów, tworów i składników przyrody nieożywionej oraz walorów krajobrazowych, przywrócenie właściwego stanu zasobów i składników przyrody oraz odtworzenie zniekształconych siedlisk przyrodniczych, siedlisk roślin, siedlisk zwierząt lub siedlisk grzybów” (art. 8 pkt. 2 ustawy o ochronie przyrody), zatem dbałość o istniejące walory przyrodnicze miejsca, które niewątpliwie wpływają na atrakcyjność turystyczną obszaru występowania.

Na obszarach graniczących z parkiem narodowym wyznacza się otulinę parku, w której może być utworzona strefa ochronna zwierząt łownych (nie podlegająca włączeniu w granice obwodów łowieckich) ze względu na potrzebę ochrony zwierząt w parku narodowym (art. 11 ustawy o ochronie przyrody).

Utworzenie lub likwidacja parku narodowego oraz wszelkie zmiany dotyczące granic czy powierzchni następują w drodze rozporządzenia Rady Ministrów, które określa jego nazwę, obszar, przebieg granic, otulinę i nieruchomości Skarbu Państwa, nieprzechodzące w trwałe zarząd parku narodowego (art. 10 pkt. 1 ustawy o ochronie przyrody). Zatem park narodowy stanowi państwową jednostkę budżetową w rozumieniu przepisów o finansach publicznych, a minister właściwy do spraw środowiska, który sprawuje również nadzór nad nimi, w drodze zarządzenia nadaje parkowi narodowemu statut, określający jego strukturę organizacyjną (art. 8 pkt. 3 i 4, art. 9 ustawy o ochronie przyrody).

Park narodowy ze względu na swój unikatowy charakter udostępniany jest w celach naukowych, edukacyjnych, kulturowych, turystycznych, rekreacyjnych i sportowych w sposób, który nie wpłynie negatywnie na przyrodę parku (art. 12 pkt. 1 ustawy o ochronie przyrody). W tym celu w planie ochrony parku narodowego, a do czasu jego sporządzenia w zadaniach ochronnych, ustala się miejsca, które mogą być udostępniane, oraz maksymalną liczbę osób mogących przebywać jednocześnie w tych miejscach (art. 12 pkt. 2 ustawy o ochronie przyrody).

Realizację planów i wszelkich dokumentów strategicznych dla poszczególnych jednostek administracyjnych (np. koncepcji i planów zagospodarowania przestrzennego, strategii rozwoju), które swym zasięgiem obejmują parki narodowe, należy uzgodnić z dyrektorem parku, szczególnie w zakresie działań mogących wpłynąć na przyrodę znajdującą się na terenie parku (art. 10 pkt. 6 ustawy o ochronie przyrody). Zatem również działania związane z rozwojem turystyki na tych terenach i ich otulinach należy konsultować i prowadzić z dyrektorami parków narodowych.

W związku ze specyfiką organizacyjną i prawną parki narodowe, podobnie jak pozostałe formy ochrony przyrody, borykają się z licznymi problemami, zarówno natury finansowej, organizacyjnej, jak i ochronnej. Dbalność o dobro narodowe w postaci cennych walorów przyrodniczych jest sprawą priorytetową ich funkcjonowania, dlatego tak ważne jest, aby wszelkie prowadzone w ich obrębie działania były przemyślane, długofalowe i nie stanowiły zagrożenia. Obszary chronione zajmują szczególne miejsce w potencjale turystycznym, dlatego też należy pamiętać z jednej strony o odpowiednim ich wyeksponowaniu w ofercie turystycznej regionu, a z drugiej strony – o tworzeniu takich produktów turystycznych i atrakcji turystycznych z ich udziałem, by turystyka nie prowadziła do degradacji środowiska (antropopresji). Nieodzowne jest także odpowiednie potraktowanie ich w dokumentach strategicznych poprzez wskazanie na ich atrakcyjność, a także możliwości turystycznego zrównoważonego wykorzystania.

3. Turystyka w parkach narodowych w Polsce

W związku z tym, że Polska przyjęła definicję parków narodowych¹⁵ określoną na X Ogólnym Zgromadzeniu Światowej Unii Przyrody i Jej Zasobów (IUCN-WCU), wszystkie 23 parki narodowe w Polsce zostały sklasyfikowane, otrzymując odpowiednią kategorię (tabela 1).

Spśród wszystkich parków narodowych 15 uzyskało II kategorię, pięć najmłodszych (Biebrzański PN, PN Bory Tucholskie, PN Gór Stołowych, Narwiański PN i Magurski PN) nie było jeszcze przez IUCN kategoryzowanych, a dwa uzyskały kategorię V (Ojcowski PN i Wigierski PN).

Ponadto sześć parków narodowych UNESCO wpisało na listę rezerwatów biosfery (Babiogórski PN, Białowieski PN, Bieszczadzki PN, Karkonoski PN, Słowiński PN i Tatrzański PN), w tym jeden (Białowieski PN) został uznany przez UNESCO za obiekt dziedzictwa światowego. Biebrzański PN, Słowiński PN od 1995 roku oraz Narwiański PN, Poleski PN, część Karkonoskiego PN i Wigierski PN od 2005 roku objęte zostały konwencją RAMSAR (Konwencja o obszarach wodno-błotnych, mających znaczenie międzynarodowe, zwłaszcza dziedzictwa życiowego ptactwa wodnego)¹⁶. Unikatowość i różnorodność środowiska przyrod-

---

¹⁵ Park narodowy – obszar chroniony, utworzony głównie w celu ochrony całych ekosystemów, przeznaczony także do badań naukowych oraz edukacji i wypoczynku; utworzony w celu: zachowania integralności ekologicznej jednego lub większej ilości ekosystemów dla obecnych i przyszłych pokoleń; wykluczenie eksploatacji lub zasiedlenia tego terenu, sprzecznych z celami założenia obszaru; zapewnienie podstaw dla duchowej, naukowej, edukacyjnej, wypoczynkowej i turystycznej działalności, z których wszystkie muszą być przyjazne środowisku i kulturze tego miejsca. Za: *ibidem*, s. 65.

¹⁶ *Ochrona środowiska 2009, Informacje i opracowania statystyczne*, Departament Badań Regionalnych i Środowiska, Warszawa 2009, s. 268.

niczego polskich parków narodowych została zatem także doceniona w opinii organizacji międzynarodowych.

Tabela 1

Parki narodowe w Polsce w 2008 roku

Nazwa	Rok utworzenia	Kategoria według IUCN	Powierzchnia w ha			
			ogółem	w tym lasów	z ogółem pod ochroną ścisłą	
					razem	w tym lasów
Biebrzański	1993	-	59223,0	15745,7	4472,2	3757,9
Kampinoski	1959	II	38548,5	28258,8	4636,0	4130,2
Bieszczadzki	1973	II	29176,5	24701,0	18557,4	16871,2
Słowiński	1967	II	21572,9 ^d	6181,2	5928,9	2630,1
Tatrzański	1954 (1974) ^a	II	21197,3	16290,0	12449,1	7956,8
Magurski	1995	-	19438,9	18571,7	2407,7	2407,7
Wigierski	1989	V	14999,5	9410,4	623,2	283,0
Drawieński	1990	II	11342,0	9548,0	569,0	443,3
Białowiecki	1947 (1932) ^b	II	10517,3	9974,0	5726,1	5531,0
Poleski	1990	II	9764,3	4784,7	116,0	115,1
Roztoczański	1974	II	8482,8	8101,7	805,9	805,9
Woliński	1960	II	8133,1	4641,7	500,2	416,4
Ujście Warty	2001	-	8074,0	81,7	681,9	-
Świętokrzyski	1950	II	7626,4	7212,0	1715,2	1696,6
Wielkopolski	1957	II	7583,9	4707,1	259,7	114,5
Narwiański	1996	-	7350,0	93,0	-	-
Gorczański	1981	II	7030,8	6591,5	3609,3	3596,0
Gór Stołowych	1993	-	6340,4	5778,2	428,3	406,3
Karkonoski	1959	II	5580,5	4021,8	1726,1	294,1
Bory Tucholskie	1996	-	4613,0	3935,7	324,3	278,4
Babiogórski	1954	II	3390,5	3232,3	1124,5	1023,8
Pieniński	1954 (1932) ^c	II	2346,2	1665,2	749,0	683,1
Ojcowski	1956	V	2145,6	1528,7	250,8	250,8
Razem			314477,4	195056,1	67660,8	53692,2

^a – Jednostka Lasów Państwowych „Park Tatrzański”, ^b – Leśnictwo Park Narodowy w Białowieży, ^c – Jednostka Lasów Państwowych Park Narodowy w Pieninach, ^d – Bez wód przybrzeżnych Morza Bałtyckiego (11 171 ha)

Źródło: *Ochrona środowiska 2009, Informacje i opracowania statystyczne*, Departament Badań Regionalnych i Środowiska, Warszawa 2009, s. 286.

Ze względu na charakter środowiska przyrodniczego, związany przede wszystkim z położeniem fizycznogeograficznym i wynikającymi z tego konsekwencjami, wszystkie parki narodowe można podzielić na: nadmorskie (Słowiński PN i Woliński PN), pojezierzy (PN Bory Tucholskie, Drawieński PN, Poleski PN, Wigierski PN), nizinne (Biebrzański PN, Narwiański PN, PN Ujście Warty), chroniące naturalne nizinne ekosystemy leśne (Białowiecki PN), podmiejskie (Kampinoski PN, Ojcowski PN, Wielkopolski PN), chroniące naturalne wyżynne ekosystemy (Roztoczański PN, Świętokrzyski PN), wysokogórskie (Babiogórski PN, Karkonoski PN, Tatrzański PN), górskie ważne ze względu na struktury geologiczne

i krajobrazy górskie (PN Gór Stołowych, Pieniński PN), górskie, chroniące naturalne ekosystemy leśne (Gorczański PN, Magurski PN), górskie Karpat Wschodnich, chroniące połoniny i naturalne ekosystemy leśne (Bieszczadzki PN)¹⁷. Powyższa klasyfikacja wskazuje pośrednio na przyrodnicze walory turystyczne tych obszarów chronionych, a także na różnorodność rodzajów i form ruchu turystycznego, jakie można tu uprawiać. Możliwości wykorzystania tych obszarów chronionych w zgodzie z zasadami zrównoważonego rozwoju są zatem bardzo duże.

Parki narodowe w Polsce zostały odpowiednio przygotowane do udostępnienia dla ruchu turystycznego (tabela 2) i prowadzenia działalności dydaktycznej czy muzealnej (tabela 3), a liczba odwiedzających wskazuje na duże zainteresowanie.

Tabela 2

Turystyka w parkach narodowych w 2008 r.

Nazwa	Schroniska	Domy wczasowe	Kempingi, biwaki	Schrony przeciwdeszcz.	Nartostrady w km	Stadiony	Kolejki linowe	Wyciągi	Trasy wycieczkowe	Szlaki turystyczne w km		Liczba turystów	
										ogółem	do remontu	w tys.	na 1 ha
Babiogórski	1	-	1	10	6,0	-	-	-	-	53,0	5,0	52	15,0
Białowiecki	1	-	-	-	-	-	-	-	-	38,5	38,0	82,3	7,8
Biebrzański	-	-	5	4	-	-	-	-	-	483,1	78,2	32,0	0,5
Bieszczadzki	3	-	3	7	0,4	-	-	1	-	245,0	10,0	273,0	0,9
Bory Tucholskie	-	-	-	-	-	-	-	-	-	75,0	-	60,0	13,0
Drawieński	-	-	6	6	-	-	-	-	-	101,0	-	23,0	2,0
Gorczański	-	-	2	3	1,2	-	-	-	-	105,1	37,1	60,0	8,5
Gór Stołowych	2	-	-	10	-	-	-	-	-	175,0	10,0	354,0	55,8
Kampinoski	1	-	-	53	-	-	-	-	-	360,0	360,0	1000,0	26,0
Karkonoski	10	-	-	11	19,7	-	3	10	1	117,6	43,7	2000,0	358,0
Magurski	-	-	-	8	-	-	-	-	-	85,0	-	50,0	2,6
Narwiański	-	-	2	-	-	-	-	-	-	58,0	-	8,6	1,2
Ojcowski	-	-	1	-	-	-	-	-	-	40,7	2,0	400,0	186,4
Pieniński	-	-	-	3	-	-	-	-	-	35,2	1,5	756,0	322,0
Poleski	-	-	3	20	-	-	-	-	-	67,5	0,5	15,4	1,6
Roztoczański	-	-	-	4	-	1	-	-	-	61,1	1,5	120,0	14,1
Słowiński	-	-	-	24	-	-	-	-	-	144,3	25,0	275,4	12,8
Świętokrzyski	2	-	1	8	-	-	-	-	-	41,0	20,0	210,5	27,6
Tatrzański	8	14	3	-	2,8	3	7	3	5	275,0	12,0	2078,7	98,0
Ujście Warty	-	-	-	-	-	-	-	-	-	12,6	12,6	20,0	2,5
Wielkopolski	-	-	1	15	-	-	-	-	-	215,0	-	1200,0	158,2
Wigierski	1	3	20	69	-	-	-	-	-	245,4	80,0	120,0	8,0
Woliński	-	-	-	11	-	-	-	-	-	50,1	-	1500,0	137,0
Ogółem	29	17	48	266	30,1	4	10	14	6	3084,3	737,1	10690,9	1459,5

Źródło: *Ochrona środowiska 2009, op.cit.*, s. 288.

¹⁷ M. Smoleński, *Turystyka w parkach narodowych Polski*, w: *Praktyczne aspekty rozwoju turystyki na obszarach przyrodniczo cennych*, red. R. Ziółkowski, Wydawnictwo Politechniki Białostockiej, Białystok 2006, s. 41–45.

Tabela 3

Działalność dydaktyczna parków narodowych w 2008 roku

Nazwa	Liczba			
	osób zwiedzających muzea	imprez dydaktycznych	ścieżek dydaktycznych	nowych wydawnictw popularnonaukowych
Babiogórski	11687	99	8	7
Białowiecki	82303	43	4	3
Biebrzański	8000	12	14	2
Bieszczadzki	32030	14	12	4
Bory Tucholskie	-	55	4	4
Drawieński	-	44	5	-
Gorczański	1805	274	9	1
Gór Stołowych	54311	140	4	2
Kampinoski	29250	735	7	5
Karkonoski	2642 ^a	54 ^b	9	8
Magurski	20607	200	2	1
Narwiański	5708	23	3	1
Ojcowski	- ^c	219	4	1
Pieniński	420580	148	-	1
Poleski	11656	18	5	4
Roztoczański	30220	71	9	6
Słowiński	29932	467	5	13
Świętokrzyski	104565	114	4	-
Tatrzański	30000	26	3	38
Ujście Warty	-	185	4	-
Wielkopolski	11637	3	4	-
Wigierski	26624	149	6	3
Woliński	42000	23	7	1
Ogółem	910147	3032	132	105

^a – ponadto 12789 osób zwiedzających ośrodek dydaktyczny, ^b – 131 imprez dydaktycznych w Karkonoskim Centrum Edukacji Ekologicznej w Szklarskiej Porębie, ^c – 9640 osób zwiedzających Ośrodek Edukacyjno-Muzealny.

Źródło: *Ochrona środowiska 2009, op.cit., s. 291.*

W 2008 roku polskie parki narodowe odwiedziło ponad 10 mln turystów, a największym zainteresowaniem cieszyły się następujące z nich: Tatrzański PN, Karkonoski PN, Woliński PN, Wielkopolski PN i Kampinoski PN (liczba odwiedzających w każdym z nich przekroczyła 1 mln osób).

Liczba turystów odwiedzających obszar chroniony pozwala na obliczenie wskaźnika liczby odwiedzających na 1 ha. Wskaźnik ten był najwyższy dla Karkonoskiego PN – ok. 398, następnie dla Pienińskiego PN – ok. 322 i kolejno dla Ojcowskiego PN – ok. 186, Wielkopolskiego PN – ok. 158, Wolińskiego PN – ok. 137, a także dla Tatrzańskiego PN – ok. 98. Wskaźnik ten umożliwia wskazanie tych parków narodowych, w przypadku których istnieje konieczność prowadzenia szczególnych zabiegów ochronnych, aby obszary te nie uległy degradacji w wyniku intensywnej penetracji turystycznej, a co za tym idzie nie straciły na atrakcyjności, także turystycznej. Dyrektorzy parków narodowych winni prowadzić działania

ochronne we współpracy z lokalnymi organizatorami turystyki, aby znaleźć rozsądne wyjście, nie tracąc odwiedzających, którzy przyjechali do regionu w celach turystycznych i rekreacyjnych. Tylko współpraca w tym zakresie pozwoli na zrównoważony rozwój turystyki na obszarach chronionych; takie współdziałanie umożliwi też zminimalizowanie negatywnego wpływu turystyki na środowisko.

Oddziały muzealne należące do poszczególnych parków narodowych zwiedziło w 2008 roku ponad 910 tys. osób. Świadczy to o istotnej ich roli w rozwoju turystyki krajoznawczej (szczególnie młodzieżowej) na tych terenach.

Podsumowanie

Walory turystyczne występujące na obszarach chronionych, w szczególności w parkach narodowych, pozwalają na rozwój turystyki nie tylko w ich granicach, ale również poza nimi, wskazując jednocześnie na zrównoważony kierunek rozwoju turystyki. Wykorzystywanie turystyczne parków narodowych wiąże się również z pewnymi ograniczeniami wynikającymi z ich funkcji ochronnej. Niemniej funkcja ta pozwala zachować unikatowość tych szczególnych obszarów i nie należy traktować jej jako czynnik uniemożliwiający bądź utrudniający rozwój turystyki. Aby parki narodowe stały się swoistymi stymulatorami rozwoju ruchu turystycznego, należy przestrzegać pewnych zasad, do których między innymi należą:

1. Czynna współpraca organizatorów turystyki i dyrektorów parków narodowych.
2. Zrozumienie priorytetowej funkcji ochronnej.
3. Przystosowywanie parków narodowych do ruchu turystycznego przez ograniczoną do minimum infrastrukturę turystyczną.
4. Umiejętne wykorzystanie różnorodności walorów turystycznych.
5. Wykreowanie w regionie produktów lub atrakcji turystycznych stanowiących alternatywę dla pobytu w pobliżu parku narodowego (w celu odciążenia ruchu turystycznego).
6. Zwrócenie uwagi na turystykę zrównoważoną w całym regionie, a nie tylko w miejscu występowania obszaru chronionego.
7. Tworzenie i wdrażanie planów długofalowych, gdyż tylko takie mają szansę realizować funkcję ochronną najcenniejszych walorów turystycznych.

Najważniejszym celem polityki regionalnej i lokalnej tychże obszarów winno być zachowanie występujących walorów i zasobów przyrodniczych przy jednoczesnym odpowiednim ich zagospodarowaniu. Antropopresja w parkach narodowych winna być zjawiskiem kontrolowanym, a aktywność gospodarcza człowieka powinna podlegać zasadom zrównoważonego rozwoju.

Parki narodowe zawsze będą budziły zainteresowanie i przyciągały turystów. Warto wykorzystać ten fakt w sposób umiejętny i rozważny, tak aby obszary te nie utraciły swojej atrakcyjności w wyniku nieprzemyślanych działań, związanych z nadmiernym rozwojem ruchu turystycznego.

THE NATIONAL PARK AND THE DEVELOPMENT OF THE TOURISM IN THE REGION

Summary

In article presents statistical and legal description of issues concerning areas National Parks in Poland, who comprises protected areas with particularly outstanding scientific, natural, social, culture and educations characteristics.

The use of natural resources in environmentally valuable areas (in National Parks) raises many negative opinions regarding the function of tourism and its methods of management. Tourism is considered to be the type of human activity which strongly penetrates the environment and has a large impact on the nature at the local, regional and global level. Regions which are protected for their properties need to be managed according to the rules of sustainable development. The main aim of the regional and local policies of such areas should be preservation of the existing values and environmental resources along with their appropriate management. Anthropopressure in National Parks is a phenomenon that should be controlled and economic activities of man should be subject to the principles of sustainable development.

Translated by Robert Górniak